

Prirodzená normativita – neoaristotelovský prístup v etike

M. Chabada

Prirodzená normativita

- Otázka: Podieľa sa ľudská prirodzenosť na tvorbe morálnych noriem?
- Proti:
- Ľudská prirodzenosť a normy: „drevené železo“
- Podozrenie z naturalistického omylu: Moore a Hume
- Naturalistický omyl: 1. zámena významu slova „dobrý“ za nejakú naturálnu vlastnosť (príjemný; užitočný atď.); naturalistický omyl = definatorický omyl
- Odvodzovanie meradla pre mravné súdy z naturálnych daností; nelegitímny prechod od deskriptívneho k normatívnemu diskurzu
- Non-naturalizmus = autonómia etiky; naturalizmus - ohrozenie autonómie etiky: redukcia etiky na (meta)fyziku

Prirodzená normativita

- Za:
- Aristotelovský naturalizmus – variant etického naturalizmu
- Centrum metaetiky aristotelovského naturalizmu – charakterizácia štruktúry prirodzenej normativity, ktorú možno aplikovať na všetky živé tvory
- (Neo)aristotelovský etický naturalizmus – variant etiky cnosti
- Cnosť: dispozícia charakteru aktéra, vďaka ktorej je schopný konať v zhode s morálnym presvedčením

Prirodzená normativita

- Opozícia voči tradičnej normatívnej etike v otázkach motivácie, záväznosti, absencia etickej teórie emócií
- Anscombová – rozchod s koncepciou zákona v etike, sterilnej povinnosti; zohľadnenie kontextu konania
- Druhy aristotelovskej etiky cností: komunitaristická, univerzalistická a fronetická (podľa R. Brázdu)
- Témy etiky cnosti: etika dobrého života a etika ľudskej prirodzenosti (možnosť vzájomného prelínania sa)
- Predstavitelia: E. Anscombová, P. Geach, Ph. Footová, R. Hursthouseová, A. McIntyre, M. Nussbaumová a. i.

Prirodzená normativita

- P. Geach (1956, Good and Evil):
- Dichotómie faktov a hodnôt = dogma metaetiky orientovanej na Huma
- humovský prístup: hodnotové súdy ako výraz subjektívnych preferencií (x je lepšie než y = pokladám x za lepšie ako y); oddelenie faktov a hodnôt – vlastné emotivizmu/nonkognitivismu i morálnemu realizmu (Moore)
- Spojenie deskriptivistického chápania „dobrý“ s kognitivismom

Prirodzená normativita

- Dobrý – nie intuitívne nazeraný a jednoznačný, ale zostup k prirodzenému jazyku
- Dobrý = nie predikatívny, ale atributívny výraz, ktorého význam sa riadi podľa substantíva, ktoré sprevádza
- Predikatívny výraz – napr. predikáty farieb; charakterizujú objekt nezávisle od druhu objektov, ktorým sa prisudzuje; biele auto je bielym v tom istom zmysle ako biela labuť
- Dobrý - atributívny výraz; nie je voľný predikát, ale atribút sortálneho pojmu a vyjadruje sa ním vnútorný štandard dobra, ktorý je základom preferencií

Prirodzená normativita

- Nepovieme, že „Tento nôž je dobrý“ v tom zmysle, že „Tento nôž sa mi páči“ alebo že „Tento nôž patrí do univerza dobrých vecí“, ale „Tento nôž je dobrým nožom na krájanie chleba“
- Nezávisle od sortálnych výrazov nejestvuje možnosť kvalitatívneho porovnávania
- Fakty/skutočnosti samotné obsahujú hodnotu
- Hodnoty sú závislé od faktov, určované faktami

Prirodzená normativita

- Philippa Foot: „V centre môjho skúmania bude stáť život“ (Foot, Natural Goodness, 2004, 19)
- Nejestvuje ostrá logická medzera medzi faktami a hodnotami
- Ak označujeme niečo ako dobré – predpokladá poznanie toho, čo je na danom konaní, v danej vlastnosti dobré, t. j. cieľ/účel, akú má hodnotu v živote človeka alebo „čo členom biologického druhu robí dobre“, prospieva im
- „Dobrý“ – vnútorne spätý s opísanými predmetmi; moment preferencií nie je úplne ľubovoľný

Prirodzená normativita

- Morálne výroky „organizujú“ prax nie preto, že majú odporúčaciu silu, ale preto, že súvisia s ľudským dobrom/zdarom/prospechom a zlom/nezdarom/defektom a akú majú rolu v ľudskom živote
- „Gramatika dobrého/dobra“ – čo je charakteristické pre nejakú formu života; rámec, ktorý dovoľuje určiť, čo nejaký organizmus potrebuje, čo mu škodí (sebazáchova, reprodukcia a život v spoločnosti)
- Dobrý život – realizácia životnej formy
- Morálne argumenty sú zdôvodnené faktami (ľudského) života
- Morálny defekt je formou prirodzeného defektu
- Prirodzené druhy sú späté s teleológiou druhu

Prirodzená normativita

- R. Hursthousová: „Chápeme sa ako prirodzený druh, ako species, časť biologického poriadku vecí, a nie ako tvory s nesmrteľnou dušou“ (On Virtue Ethics, 226)
- Cnostný človek = dobrý človek; dobré – úspešná/zdarná realizácia funkcie, ktorá je vymedzená prirodzenosťou; dobré včely = tie, ktoré zbierajú med
- Mať cnosť = byť dobre disponovaný/charakterové vlastnosti pre činy, emócie a priania s cieľom dobrého/vydareného života
- Kritérium tejto dispozície spočíva v 4 cieľoch
- 1. sebazáchova, 2. reprodukcia/zachovanie druhu, 3. sloboda od bolesti/typické radosti(slasti) a 4. fungovanie vo vlastnej societe

Prirodzená normativita

- Spôsob dosiahnutia týchto cieľov – priamy alebo nepriamy
- Priamy: cnosť dobroprajnosti voči členom vlastnej skupiny slúži tretiemu a štvrtému cieľu, no je proti prvému
- Nepriamo: prostredníctvom spoločného vykonávania tejto cnosti sa zvyšujú šance na prežitie jednotlivých členov
- „Katalóg cností“
- Etika cnosti - nie systém pravidiel, ale situatívne kompetentné uskutočňovanie jednotlivých cností (cnosť rozumnosti – zdôvodnené konanie)
- Ľudská prirodzenosť – východisko konkretizácie charakteristických vlastností aktéra, aby bol dobrým exemplárom vlastného druhu a tak žil dobrý či vydarený život

Prirodzená normativita

- Aristotelovský etický naturalizmus sa vymyká ostrému rozlišovaniu medzi deskriptívnymi a preskriptívnymi výpovedami
- Rekonceptualizácia (ľudskej) prirodzenosti – dynamická a otvorená entita, obsahuje potenciality, ktoré sa môžu (i nemusia) aktualizovať a usmerňujú sa rozumovou činnosťou
- Ľudská prirodzenosť – nie je chápaná ako diktát, ale súbor podnetov, sklonov, ktoré tvoria materiál, ktorý môžeme nasledovať a voči ktorému možno zaujať odstup
- Aristotelovský etický naturalizmus – medzipozícia: spája deskriptívne výpovede o ľudskej prirodzenosti s normatívnymi